

9

**Anadolu'yu İşgal Eden
Yunanlıların Demografik
Yapıyı Değiştirmeye
Yönelik Faaliyetleri:
Sürgün ve İskân**

**The Activities of the
Greeks Occupying
Anatolia to Change
the Demographic Structure:
Exile and Settlement**

Serdar Sarısır

Anadolu'yu İşgal Eden Yunanlıların Demografik Yapıyı Değiştirmeye Yönelik Faaliyetleri: Sürgün* ve İskân

*Serdar Sarısır***

Özet

Osmanlı Devleti idaresinde yaşayan Rumlar, emperyal devletlerin -önceleri Rusya'nın arzularına göre, sonrasında da Fransız İhtilali'nin- etkisiyle biçimlenen ayrılıkçı düşüncelerle tanışmışlardır. Rusya'nın ve Batılı devletlerin desteğiyle başlatılan Yunan isyanları zamanla bağımsızlık hareketine evrilmiştir. Yunan bağımsızlık sürecinde (1821-1832), Rusya'nın giderek söz sahibi olması, Akdeniz'de etkisini ve etkinliğini artırması ihtimali, İngiltere'yi politikalarını değiştirerek Yunanlıları daha belirgin olarak desteklemeye yöneltmiştir. Fransa da benzer bir politik tercihle Yunanlıların yanında yer almıştır. Batılı devletlerin desteğini alan Yunanistan, kuruluşundan itibaren Megali İdea doğrultusunda toprak kazanımlarına devam etmiş; 1864'de Yedi Ada'yı, 1881'de Teselya'yı ve 1912'de de Girit'i elde ederek topraklarını neredeyse iki katına çıkarmıştır. Yunan irredentist siyasetinde; sürgün, bir toprağa egemen olmak ve kendi lehine türdeş bir demografik yapı oluşturmak için etkin bir metot olarak çoğu zaman kullanılagelmiştir. İlk Yunan isyanlarından İzmir'in işgaline değin, benzeri pratikleri yapan Yunanistan, sürgünü demografik bir meşruiyet anahtarı olarak değerlendirmiş ve ondan yararlanma yoluna gitmiştir. Paris Barış Konferansı'nda taleplerini gerçekleştirme onayını alan Venizelos, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkararak, Anadolu'nun işgalini ve böylece yeni sürgünleri uygulamaya koyacağı bir süreci başlatmıştır. Yunanlıların Anadolu'yu işgaline dair pek çok ciddi eser bulunmaktadır ki bu çalışmada da söz konusu öncü yayınlardan fazlasıyla yararlanılmıştır. Ancak mevcut literatürde konunun, genelde asıl araştırmanın bir ayrıntısı olarak ya da alt bölüm başlığı şeklinde gündeme getirildiği ve ele alınmaya çalışılan şekliyle, demografik bir projenin bütünlüğü içerisinde değerlendirilmediği görülmüştür. Bu anlamda Anadolu'yu işgal eden Yunanlıların demografik yapıyı kendileri lehine dönüştürmek için gerçekleştirdikleri sürgünlerin amaçları, yöntemleri, boyutları, sonuçları ve Rum/Yunan göçmenlerin iskânı hususları bu araştırmanın kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmanın hazırlanmasında, arşiv belgeleri, resmî raporlar ve hatıralar gibi özgün kaynaklardan yararlanmaya gayret edilmiş olup, elde edilen veriler, konu bütünlüğü ve kronolojik tutarlılık gözetilerek, aktarmacı bir yaklaşımdan ziyade, yorum ve değerlendirme ağırlıklı olarak ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Anadolu, Yunanlılar, İşgal, Sürgün, Rum/Yunan Göçmenler, İskân

* Türkçe'de, istem dışı göçleri yalın ve Batı dillerindeki exile, exilé, deportation, déporté gibi kelimeleri de terim anlamı ile karşılayan bir sözcük olması nedeniyle tercih edilmiş ve kullanılmıştır. Bkz. Serdar Sarısır, *Demografik Oyun Sürgün*, İstanbul: IQ Yayınları, 2006, s. 39-43.

** Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, ssarisir[at]ankara.edu.tr, ORCID:0000-0002-4049-0345

The Activities of the Greeks Occupying Anatolia to Change the Demographic Structure: Exile and Settlement

Abstract

The Greeks living under the Ottoman Empire were introduced to separatist ideas shaped by the influence of imperial states, first according to the desires of Russia and later by the French Revolution. The Greek revolts, which were initiated with the support of Russia and Western states, evolved into an independence movement over time. During the Greek independence process (1821-1832), Russia's increasing influence and the possibility of increasing its influence and effectiveness in the Mediterranean led Britain to change its policies and support the Greeks more prominently. France also sided with the Greeks with a similar political preference. Greece, which received the support of Western states, continued its territorial gains in line with the Megali Idea since its foundation; it almost doubled its territory by acquiring the Seven Islands in 1864, Thessaly in 1881 and Crete in 1912. In Greek irredentist politics, relocation has often been used as an effective method to dominate a territory and create a demographic structure that is identical in its favor. From the first Greek revolts to the occupation of İzmir, Greece, which practiced similar practices, considered relocation as a key to demographic legitimacy and tried to benefit from it. Having received the approval to realize his demands at the Paris Peace Conference, Venizelos landed troops in İzmir on May 15, 1919, starting a process that would lead to the occupation of Anatolia and thus the beginning of new relocations. There are many serious works on the Greek invasion of Anatolia, and this study has benefited greatly from these pioneering publications. However, in the existing works, it has been observed that the subject is usually brought up as a detail of the main research or as a sub-section title and that it is not evaluated within the integrity of a demographic project as it is tried to be handled. In this sense, the aims, methods, dimensions, results and consequences of the relocation of Greek/Greek immigrants and the resettlement of Greek/Greek immigrants, which were carried out by the Greeks who occupied Anatolia in order to transform the demographic structure in their favor, form the scope of this research. In the preparation of this study, efforts have been made to utilize original sources such as archival documents, official reports and memoirs, and the data obtained have been tried to be presented in a way that emphasizes interpretation and evaluation rather than a narrative approach, taking into account the integrity of the subject and chronological consistency.

Keywords

Anatolia, the Greeks, Occupation, Exile, Greek/Greek Immigrants, Settlement

1. Giriş

Osmanlı Devleti idaresi altında yaşayan Rumlar, emperyal devletlerin bilhassa ilk başlarda Rusya'nın arzuları ve menfaatlerine göre biçimlenen ayrılıkçı düşüncelerle tanışmışlardır. Sonraları Rumların içerisinde giderek güçlenen ayrılıkçı eğilimlerin kuvveden fiile geçişi de yine Rusya tarafından başlatılmıştır. Ayrıca Fransız İhtilali sonucunda ortaya çıkan düşüncelerin de bu süreçte Yunanlılar üzerinde oldukça etkili olduğu muhakkaktır. Rusya'nın ve Batılı devletlerin desteğiyle başlatılan ayrılıkçı isyan hareketleri zamanla Yunan bağımsızlık hareketine dönüşmüştür.¹ Yunan bağımsızlık sürecinde (1821-1832); Rusya'nın giderek söz sahibi olması, Akdeniz'de etkisini ve etkinliğini artırması ihtimali, İngiltere'yi politikalarını değiştirerek Yunanlıları daha belirgin olarak desteklemeye yöneltmiştir. Fransa da benzer bir politik tercihle Yunanlıların yanında yer almıştır.²

Batılı devletlerin menfaatleri gereği desteklediği Yunanistan, kuruluşundan itibaren Megali İdea³ doğrultusunda yayılcı bir politika izleyerek 1864'de Yedi Ada'yı topraklarına katınca, Girit'teki ayaklanmalar da artarak devam etmiş ve Osmanlı Devleti, Batı ülkelerinin baskısıyla Girit Rumlarına özerklik tanımak zorunda kalmıştır. Ancak özerklik sorunu çözmemiş, Avrupa devletlerinin himayesinde Girit'te isyanların yeniden başlatılması ile daha da büyümüş ve 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nın çıkmasına neden olmuştur. Savaşta Türk Ordusu'nun kısa bir zamanda mağlup ettiği Yunanistan'ın imdadına yine Avrupalı dostlarıyla Rusya yetişmiştir. Savaşın önemli aktörlerinden biri olan Yunanistan, Balkan Savaşları sürecinde Semadirek, Limni, Bozcaada, Gökçeada, Midilli, Sakız, Sisam gibi adaları da ele geçirmiştir. Böylece kuruluşundan itibaren

¹ Konstantin Çukalas, *Yunanistan Dosyası*, çev. Şeyla (soyadı yok), İstanbul: Ant Yayınları, 1970, s. 14, 15 vd.; La Gorce, *Çağlar Boyu Yunanlılar*, İstanbul: Doğu Araştırma Merkezi, 1986, s. 259-263; Nurettin Türsan, *Yunan Sorunu*, Ankara: (yayınevi yok), 1987, s. 26, 27 vd.; Dimitris Loules, "Fransız Devriminin Yunanistan Üzerindeki Etkisi", çev. Selda Kılıç, *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV/26 (1991), s. 292; Dimitri Kitsikis, *Türk-Yunan İmparatorluğu*, çev. Volkan Aytar, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s. 148; Herkül Millas, *Geçmişten Bugüne Yunanlılar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2003, s. 163-165; 173-175; Kemal H. Karpat, "Balkan Ulusal Devletleri ve Ulusçuluk: İmge ve Gerçek", *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, çev. Recep Boztemur, Ankara: İmge Kitabevi, 2004, 28, 29 vd.

² M. Murat Hatipoğlu, *Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988, s. 17-25; Adnan Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*, İstanbul: Turan Yayınları, 1996, s. 44-60; Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, çev. Dilek Şendil, İstanbul: İletişim Yayınları, 1997, s. 49-60; Yusuf Sarıncay ve Tahir Sünbül, *Emperyalizm ve Büyük Hayal*, Ankara: Günce Yayıncılık, 1999, s. 44-51.

³ Türkçe karşılığı, "büyük ideal", "büyük düş" "büyük mefkûre", "büyük ülkü", "büyük hayal" şeklinde verilebilecek olan Megali İdea'nın ortaya çıkışı, amaçları ve safhaları için bkz. *Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1985, s. 25-29; Salahi R. Sonyel, *The Turco-Greek Imbroglia Pan-Hellenism And The Destruction Of Anatolia*, Ankara: Ministry of Foreign Affairs for Strategic Research Press, 1999, s. 27; Süreyya Şahin, *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*, İstanbul: Ötügen Yayınları, 1999, s. 179 vd.; A. Suat Bilge, *Büyük Düş, Türk Yunan Siyasi İlişkileri*, Ankara: Yüzyıl Yayınları, 2000, s. 13, 16; Murat Hatipoğlu, "Elefterios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter", *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 456-457; Bilge Umar, *Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı*, İstanbul: Bilgi Yayınları, 2002, s. 13 vd. İlk defa dile getirilişinden, geçirdiği evrelerden ve nihayetinde günümüzdeki yansımalarından bahseden güncel bir çalışma için ayrıca bkz. Nilüfer Erdem, "Megali İdea Hayali", *Yunan Algısında Türk İmgesi*, (Kökenleri ve Dostluk İçin Kültürel Çıkış Yolları), Edit. Mustafa Kaymakçı, Cihan Özgün, Nilüfer Erdem, Konya: Eğitim Kitabevi, 2021, s. 243-261.

Türklerin aleyhine toprak kazanımlarına devam ederek, 1864'te Yedi Ada'yı, 1881'de Teselya'yı ve 1912'de de Girit'i ele geçirmiş; ülke sınırlarını neredeyse iki katına çıkarmıştır.⁴

Söz konusu toprak kazanımlarını yeterli bulmayan Yunanlıların yayılcı arzuları, özellikle Venizelos'un Yunanistan siyasetinde söz sahibi olmaya başlamasıyla birlikte, Megali İdea'nın yeni aşamalarını gerçekleştirebilme hırsına dönüşmüş ve bu amaçla Batılı devletlerle zaten var olan iş birliğini daha da güçlendirecek teşrik-i mesailere girilmiştir.⁵ Diğer bir ifadeyle Yunanlılar üzerinden politik hesaplar yaparak kendi çıkarlarını gerçekleştirme düşüncesindeki Batılı devletlerin faydacı yaklaşımını bir fırsat ve bir araç olarak değerlendiren Venizelos, karşılıklı çıkar savını maksimum kazanca dönüştürmek, Megali İdea'yı tamama erdirmek üzere harekete geçmiştir.

Venizelos, Yunanistan'ın büyük ülküsünü gerçekleştirmek amacıyla ülkesini Birinci Dünya Savaşı'na sokmuş ve böylece Paris Barış Konferansı'nda İtalyanlara rağmen taleplerini Batılı devletlere onaylatabilmiştir.⁶ Bu sonuç, Yunanistan açısından kendi tasarrufuyla hedeflerine ulaşmada önemli bir başarı ve bir başlangıç gibi görünüyor ise de, aslında emperyal devletlerin kurguladığı çıkar oyununda müttefikler özellikle de İngiltere tarafından hassas çıkar dengeleri gözetilerek yapılmış bir tercih ve Yunanistan'a verilmiş yardımcı bir rol olmuştur.

2. Sürgün

Yunan irredentist siyasetinde; sürgün, bir toprağa egemen olmak ve kendi lehine türdeş bir demografik yapı oluşturmak için etkin bir metot olarak çoğu zaman kullanılagelmiştir. İlk Yunan isyanlarından İzmir'in işgaline değin, benzeri pratikleri yapan Yunanistan,⁷ sürgünü demografik bir meşruiyet anahtarı olarak değerlendirmiş

⁴ Ramazan Tosun, "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri", *Atatürk Haftası Armağanı* (10 Kasım 2002), s. 104-106; ayrıca bkz. *Türk Yunan İlişkileri*, s. 14, 15 vd.; Türsan, *Yunan Sorunu*, s. 7; Sofuoğlu, *Fener Rum Patrikhanesi*, s. 61-78; Sarımay ve Sünbül, *Emperyalizm*, s. 58-61 vd.; Şahin, *Fener Patrikhanesi*, s. 209-210 vd.

⁵ Salahi R. Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, C. I, s. 30.

⁶ Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1975, s. 69, 73 vd.; Sonyel, *Türk Kurtuluş Savaşı*, C. I, s. 35-41; Selahattin Selışık, *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eteryaya*, İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1968, s. 219-220; Yuluğ Tekin Kurat, "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası", *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 410; Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, C. V, İstanbul: Sabah Kitapları, 1997, s. 33; Alexander Anastasius Pallis, *Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)*, çev. Orhan Azizoğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997, s. 40, 47-48; Michael Llewellyn Smith, *Yunan Düşü*, çev. Halim İnal, Ankara: Ayraç Yayınları, 2002, s. 108-109; Tevfik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Millî Mücadele*, C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992, s. 146; Dimitri Kitsikis, *Yunan Propagandası*, çev. Hakkı Devrim, İstanbul: Kaynak Kitapları, 1974, s. 15, 16, 18-21; Taner Baytok, *İngiliz Kaynaklarından Türk Kurtuluş Savaşı*, Ankara: Başnur Matbaası, 1970, s. 26.

⁷ Salahi Ramadan Sonyel, *Türk-Yunan Anlaşmazlığı*, Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, 1985, s. 10-11; Yücel Özkaya, "1821 Yunan (Eflâk-Buğdan) İsyanları ve Avrupalıların İsyan Karşısındaki Tutumları", *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 119-127; Justin Mccarthy, *Ölüm ve Sürgün*, çev. Bilge Umar, İstanbul: İnkılâp Yayınları, 1998, s. 10-12; H. Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi; Göç*, İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2001, s. 63-67; Mübahat S. Kütükoğlu, "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları", *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay

ve ondan yararlanmıştır. Belki de emperyal demografik bir tutum ya da demografik emperyalizm olarak nitelendirilebilecek bir yaklaşım sergilemiştir. Paris Barış Konferansı'nda Yunan taleplerini gerçekleştirme onayını alan Venizelos, 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkararak Anadolu'nun işgalini ve böylece yeni sürgünleri uygulamaya koyacağı bir süreci başlatmıştır.⁸

2.1. Anadolu İçlerine Sürgün

İzmir'e asker çıkararak işgalleri başlatan Yunanistan, ilk olarak mevcut demografik yapıyı kendi lehine değiştirerek ele geçirdiği toprakları Yunanlılaştırmak, bir oldubittiyile nihai egemenliğini ilan etmek veya ilgili toprakların aidiyetinin tespitinde halk oylamasına başvurulması ihtimalini göz önünde bulundurarak hazırlıklı olmak ve bunun için mevcut demografik yapıyı dönüştürmek, Anadolu'da başlatılan milli direnişi ve tedarik zincirini kırmak gibi öncelikli amaçlarına ilaveten işgali kolay sahalara oluşturmak, var olan idari yapıyı yıkararak Yunan yanlısı yeni bir yönetim meydana getirmek⁹ gibi ardıl amaçlarla da işgale uğrayan topraklarda yaşayan Türkleri iç bölgelere sürgün etmiştir. Yunanlıların İzmir'i işgal ederek gerçekleştirdikleri sürgünler, esasında Yunanistan'ın ilk ayrılıkçı hareketlerinden itibaren uyguladıkları sürgün politikasının zirvesi gibidir. İzledikleri yol, daha önceki süreçte uyguladıkları metotların neredeyse aynısı, ancak daha da etkilisidir.

Basımevi, 1986, s. 134-135; Ayşe Nükhet Adıyeye, *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000, s. 15 vd.; Erdoğan Yeğen, "XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı-Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri", *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 278-293; *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1996, s. 230-233, 237-239; Şerafettin Turan, "Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu, Boyutlar, Taraflar" *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986, s. 39; Ahmet Halaçoğlu, *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995, s. 31; İbrahim Sezgin, "Balkan Savaşları Sonrası Yunanistan'ın Soydaşlarımıza Karşı Sürdüğü Politika", *Askerî Tarih Bülteni*, 38, (1995), s. 106-108; Tülin Sümer, "Türkleri Makedonya'dan Göçe Mecbur Eden Yunan Zulümleri", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, 15, (1968), s. 49 vd.

- ⁸ Sürgünün iki yönde yapılmış olduğunu bazı Yunanlı araştırmacılar da kabul etmektedir. Anadolu'dan sürgün edilen sivillerin bir kısmı, Adalar ve Yunanistan'daki hapisane ve tutsak garnizonlarına; daha büyük kısmı ise, henüz işgal edilmemiş bölgelere yani Anadolu'nun içlerine sürgün edilmiştir. Bkz. Victoria Solomonidis, *Greece in Asia Minor: The Greek Administration of the Vilayet of Aidin 1919-1922*, PhD. University of London 1984, s. 211, 216'dan nakleden Engin Berber, *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ankara: Ayraç Yayınevi, 1997, s. 240, dipnot 122.
- ⁹ İsmail Habib Sevük, *Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler (Açıksöz Gazetesi)*, Haz. Mustafa Eski, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1999, s. 20; Salahi R. Sonyel, "Yunanistan'ın Anadolu Felaketini Sekiz Yıl Önceden Sezen Yunan Generali İoannis Metaksas'ın Hatıralarından", *Türk Kültürü*, 102, (Nisan 1971), s. 540; *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 104, Belge Nu: 104-3; Kutu Nu: 671, Gömlek Nu: 27, Belge Nu: 27-1; Kutu Nu: 116, Gömlek Nu: 19, Belge Nu: 19-1; Yunanistan'ın Anadolu'da uyguladığı işgal yöntemini, "1- Anadolu'da kendilerine karşı oluşacak mukavemeti kırabilmek için Batı'nın din duygularını da kullanarak Türkler aleyhine kamuoyu oluşturmak, 2- Yerli Rumlardan faydalanmak suretiyle asayişini ihlal etmek, bu şekilde Yunan işgallerini haklı çıkarmak ve çare olarak kendi yönetimlerini kurmaya çalışmak, 3- Korku ve zulüm ile Türkleri göçe zorlamak ve yerlerine Rum nüfus iskân etmek, 4- Halkı Yunan idaresini istemeye teşvik etmek." şeklinde dört aşamada ele alan bir çalışma için bkz. Nuri Köstüklü, "Batı Anadolu'da Yunan İşgal Metodu Üzerine Analitik Bir Yaklaşım", *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26 - 28 Eylül 2012*, Haz., Murat Alper Parlak, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2015, s. 142, 143 vd.

“Mustafa Kemal Paşa'nın da belirttiği gibi bütün Türkleri hicrete icbar için katliam yapmak konusunda tertibâta tevessül eden”¹⁰ Yunanlılar, belgelerde ve resmî yayınlarda geçtiği şekliyle; “tehdit, tevkif, sirkat, gasp, tecavüz, darp, cerh, işkence, katl” gibi eylemler bütününe oluşturduğu şiddet ve sonuçlarını, sürgün politikasının etkili birer aracı olarak kullanmışlardır.¹¹ Neticede Yunan baskı ve zulümleri pek çok insanı daha güvenli olduğunu düşündüğü bölgelere göç etmek zorunda bırakmıştır. Can havliyle sürekli güvenli bir yer arayışıyla hareket eden halk yer değiştirdikçe eskilerin yerini yeni zorunlu göç mağdurları almış, böylece işgal sürecinde kesintisiz bir zorunlu göç sorunu ortaya çıkmıştır.¹² Yunan işgal bölgelerinden sürgün edilenlerin büyük bir bölümü, Denizli, Afyon, Kütahya ve Konya'ya sığınmış, söz konusu şehirler işgal edilince de sığınmacılar başka şehirlere göç etmek zorunda kalmıştır. Yunanlıların sürgün politikasının bir sonucu olarak, Türk halkının daha emniyetli olduğunu düşünerek göç etmek zorunda kaldığı yerler arasında İtalyanların işgal ettiği topraklar da bulunmaktadır.¹³ Aydın üzerinden Çine'ye ve Muğla, Milas istikametine zorunlu göçler

¹⁰ Mustafa Turan, “Batı Anadolu'da Yunan İşgali ve Mezalimi”, *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26 - 28 Eylül 2012*, Haz., Murat Alper Parlak, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2015, s. 45.

¹¹ Yunanlıların, işgal ettikleri tüm Batı Anadolu topraklarında gerçekleştirdikleri çeşitli şiddet eylemleri ile ilgili pek çok örnek için bkz. *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 190, Gömlek Nu: 157, Belge Nu: 157-1; Kutu Nu: 1169, Gömlek Nu: 39, Belge Nu: 39 (1-2); Kutu Nu: 22, Gömlek Nu: 6, Belge Nu: 6 (1-8); Kutu Nu: 106, Gömlek Nu: 11, Belge Nu: 11 (1-3); Kutu Nu: 92, Gömlek Nu: 59, Belge Nu: 59 (1-8); Kutu Nu: 92, Gömlek Nu: 60, Belge Nu: 60 (1-2); Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 88, Belge Nu: 88 (1-4); Kutu Nu: 108, Gömlek Nu: 78, Belge Nu: 78 (1-30). Trakya için ayrıca bkz. *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 106, Belge Nu: 106-1-9; Kutu Nu: 113, Gömlek Nu: 118, Belge Nu: 118 (1-3); Kutu Nu: 109, Gömlek Nu: 25, Belge Nu: 25 (1-4); Kutu Nu: 109, Gömlek Nu: 26, Belge Nu: 26 (1-7); Kutu Nu: 541, Gömlek Nu: 85, Belge Nu: 85 (1-2); Kutu Nu: 1096, Gömlek Nu: 2, Belge Nu: 2 (1-13); Kutu Nu: 560, Gömlek Nu: 88, Belge Nu: 88-1; Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 109, Belge Nu: 109 (1-2); Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 108, Belge Nu: 108-1, 2; Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 113, Belge Nu: 113-3, 4; Kutu Nu: 1082, Gömlek Nu: 73, Belge Nu: 73-1, 2. Yunanlılar tarafından sivil Türk halkına yapılan işkence ve çeşitleri, tecavüzler, cinayetler, gasp ve yakıp-yıkma - yayınlanmış arşiv belgeleri, resmî raporlar, hatıralar ve tetkik eserde yer alan- örnekleri için bkz. *İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Makâmât-ı Askeriyeden Mevrûd Raporlar*, Dersaâdet: (Matbaayı Askerîye), 1335, s. 8; 9, 20, 21 vd.; *İzmir, Ayvalık ve Aydın ve Havalisinin Yunanlılar Tarafından İşgali ve Yunan Mezalimi Hakkında Makâmât-ı Askeriyeden Mevrûd Raporları Havi II. Kitap*, Dersaâdet: (Matbaayı Askerîye), 1335, s. 6, 7, 15, 16, 17, 32, 38 vd.; *Greek Atrocities in the Vilayet of Smyrna (May to July 1919)*, Lausanne: Published by the Permanent Bureau of the Turkish Congress at Lausanne, 1919, s. 31, 32, 36 vd.; *Yunan İllerinde Zavallı Esirlerimiz*, Ankara: Matbuât ve İstihbarât Müdiriyeti Neşriyatı, 1339, 37; Nejat Sefercioğlu, *Esaret Hatıraları*, İstanbul. Tercüman Yayınları, 1978, s. 145-146; Mehmet Hocaoğlu, *Belgelerle Yunan Barbarlığı*, İstanbul: Berakât Yayınları, 1985, s. 250, 259, 263, 265, 474 vd.; *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I-II*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1996, s. 49, 58, vd.; Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999, s. 83, . 85, 107, 108, 113, 118, 119, 120 vd.; Zekeriya Türkmen, *Belgelerle Yunan Mezalimi*, Ankara: Ocak Yayınları, 2000, s. 25, 218, 226, 227, 228 250, 251, 260, 262 vd.; Mustafa Tayla, *Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi*, Ankara: Stratejik Araştırmalar ve Etüdler Milli Komitesi Yayınları, 2001, s. 27-185; Mustafa Turan-Süleyman Özbek-Zahit Yıldırım, (Yay. Haz.) *Türkiye'de Yunan Fecâyii*, C. I-II, Ankara: Berikan Yayınları 2003, s. 20, 24, 28, 34, 35, 36, 38, 47, 53, 118, 130, 136, 137 154, 155, 156 vd.

¹² Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 212; Hatice Yıldırım, *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020, s. 13-49.

¹³ Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 213.

gerçekleşmiştir.¹⁴ Denizli,¹⁵ Burdur,¹⁶ Dinar¹⁷ ve Konya'da¹⁸ ya da İstanbul'da¹⁹ tüm Batı Anadolu'dan zorunlu göç mağdurlarına rastlanılmaktaydı.

Ayrıca Söke'den Mersin'e, Antalya'ya sürgün edilenler²⁰ bulunmakla birlikte; İzmir, Alaşehir, Akhisar, Manisa, Ödemiş ve Bandırma'dan çok sayıda insan da bizzat yaşadıkları ve şahit oldukları acı olaylar nedeniyle Rodos'a sığınmıştı.²¹ Halihazırda Rumeli göçmeni pek çok insanın yanı sıra İzmir'de, işgal bölgelerinden önemli miktarda sivil de bulunmaktaydı.²² Güney ve Doğu Marmara şehirlerinde yaşayan halk ise, Bolu'ya²³ ve çoğu kez de İstanbul'a²⁴ göç etmek zorunda kalmıştı.

Can havliyle Yunan mezaliminden kaçan Trakya'daki Türkler ise, daha güvenli gördükleri, İstanbul'a²⁵ ya da Bursa'ya²⁶ göç etmek, bazen de Bulgaristan'a iltica etmek zorunda kalmıştır. Yunanlıların uyguladığı şiddet ve türevleri nedeniyle Bulgar sınırına yakın yerleşim yerlerindeki Türkler, aralıklarla sınırı geçerek yakın şehirlere sığınmıştır.²⁷

¹⁴ Asaf Gökbel, *Millî Mücadele'de Aydın*, Aydın: Coşkun Matbaası, 1964, s. 279.

¹⁵ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I-II*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1996, s. 49.

¹⁶ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 438, Gömlek Nu: 152, Belge Nu: 152-1.

¹⁷ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 258, Gömlek Nu: 69, Belge Nu: 69-1.

¹⁸ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 338, Gömlek Nu: 55, Belge Nu: 45-1.

¹⁹ Mesut Çapa, "Anadolu'da Yunan İşgalinin Sebep Olduğu İç Göçler", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, X/29, (1994), s. 383.

²⁰ *Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti, I. Kısım*, s. 6 (kitabın orijinalinde, tablolar kısmında sayfa numaraları olmadığı için sayfa numaraları tarafımızdan verilmiştir).

²¹ Nail Moralı, *Mütarekede İzmir Olayları*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973, s. 71; Nail Moralı, *Mütarekede İzmir Önceleri ve Sonraları*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 1976, s. 160, 162.

²² Çapa, "Anadolu'da Yunan ...", s. 380.

²³ Sabahattin Özel, *Kocaeli ve Sakarya İllerinde Millî Mücadele (1919-1922)*, İstanbul: Türkiyat Matbaacılık, 1987, s. 125-126.

²⁴ Yalazan, *Türkiye'de Yunan*, C. I, s. 88-89.

²⁵ *B.C.A.*, 272.12/ 39.37.1; 272.12/ 39.36.1; İstanbul'a göç etmek zorunda kalan Trakyalıların 60 bin kişi olduğu tespitini yapan bir çalışma için bkz. Mehmet Şükrü Güzel, "Bir Savaş Suçu Olarak Doğu Trakya'da Yunanistan Tarafından Türklere Yapılan Etnik Temizlik Harekâtı 1920 -1922", *Gazi Akademik Bakış*, 8/15 (2014), s. 149.

²⁶ *B.C.A.*, 272.14/ 75.21.5.

²⁷ *ATESE Arşivi*, Kutu Nu: 557, Gömlek Nu: 13, Belge Nu: 13-3 (11.09.1336); *B.C.A.*, 272.14/75.24.7, 11.11.1336'da Bulgaristan'a iltica edenlerin miktarı 10-15 bin olarak verilmektedir; Bulgaristan'a iltica edenlerin miktarının 22 bin olduğu hakkında, bkz. Çapa, "Anadolu'da Yunan", s. 385; 30 bin olduğu hakkında ise bkz. Güzel, "Bir Savaş Suçu", s. 133, 156.

Tablo 1. Ekim 1919 İtibariyle Kuzey Bölgesinde Aydın Mültecilerinin Buldukları Yer ve Miktarı (B.C.A., 272.65/6.2.18, s.6.)

Yerler	Miktarı
Bandırma	366
Balıkesir	6.117
Balıkesir civarı	4.391
Burhaniye	2.923
Edremit	1.309
Soma	1.029
Kırkağaç	723
Akhisar	1.000
Toplam	17.808

Tablo 2. Aralık 1919 İtibariyle Güney Bölgesinde Aydın Mültecilerinin Buldukları Yer ve Miktarı (B.C.A., 272.65/6.2.18, s.2.)

Yerler	Miktarı
Afyon Karahisar	2.668
Sandıklı	463
Dinar	883
Denizli	7.700
Sarayköy	700
Tavas	437
Nazilli-köyleri	8.003
Sultanhisar	768
Atça	2.282
Köşk	1.000
Yenipazar	7.100
Karahayıt	1.671
Dalaman	3.087
Çine	3.700
Koçarlı	14.225
Bağarası	2.768
Söke	6.877
Kuşadası	4.066
Balyanbolu Ödemiş	2.500
Uşak	3.235
Alaşehir	3.213
Salihli	475
Karacasu	300
Bozdoğan	504
Toplam	78.623²⁸

²⁸ Denizli'de bulunanlar arasında 257 Rum, 17 Ermeni, Nazilli ve köylerinde 400'ü aşkın Rum mülteci ve Çine'de 200 kadar Musevi mülteci de vardır. Bkz. B.C.A., 272.65/6.2.18.

Yunanlıların mevcut demografik yapıyı dönüştürmeye yönelik eylemlerinin istatistikî değerlere etkisine bakıldığında, sürgün edilenlerin miktarı Trakya'dan -10 bin-15 bin (bazı kayıtlarda 22 bin)'i Bulgaristan'a iltica edenler olmak üzere- 43 bine ve Batı Anadolu dâhil olmak üzere toplamda da 1 milyon 200 bin gibi büyük rakamlara ulaştığı görülür.²⁹ Anadolu'dan sürgün edilen Türklerin miktarı elbette söz konusu rakamlarla sınırlı olmayıp, uzun işgal yılları ve geniş işgal coğrafyası göz önüne alındığında ulaşacağı nokta kestirilebilir.

2.2. Yunanistan'a Sürgün

Yunanlılar, işgal karşıtı olmaları, paramiliter gruplar içerisinde yer almaları³⁰ ya da Mustafa Kemal'i desteklemeleri³¹ gibi gerekçelerle yerel yöneticileri, aydınları, fikir, sanat³² ve din adamlarını³³ haksız nedenlerle tutuklayarak Yunanistan'a sürgün etmişlerdir. Yunanlılar, Türkleri iç bölgelere sürgün etmelerindeki benzer gerekçelerle millî direnişi kırmak³⁴ ve mevcut sivil idareyi yıkmak³⁵ gibi amaçlarla da işgal ettikleri Anadolu topraklarında sürgün yöntemini kullanmıştır. Yunanlıların söz konusu politikası, tehdit olarak algıladıkları sivilleri denetim altına alarak etkisizleştirme düşüncesinden kaynaklanıyordu. Zira olası tehdit olarak algıladıkları kitle, işgallerin ilk aşamasında olmasa da bir gün Millî Mücadele'yi desteklemek için cephede savaşılabılır, lojistik destek sağlayabilir ya da halkı örgütleyebilirdi.

Sakarya Zaferi sonrasında ise sürgün yönetiminin amaçlarında bir değişimin olduğu gözlenebilmektedir. Zira başlangıçta işgali ilhaka çevirmenin bir gereği olarak değerlendirilen yöntem ve ona yönelik amaçlar geri çekiliş süreci ile birlikte farklılaşmış ve başarısızlık sonrasına hizmet edecek -angarya işlerde ve rehber olarak kullanmak³⁶

²⁹ Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 430.

³⁰ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 92, Belge Nu: 92-2; Trakya özelinde yapılan benzer tespitler için bkz. Nurten Çetin, "İşgal Sonrası Yunanistan'ın Doğu Trakya Politikası (1921)", *Mütarekeden İstiklâl 1921 Yılında Millî Mücadele*, Haz., Cezmi Eraslan, Nilüfer Erdem, Umut Dere, Özlem Arslan, İstanbul: Şen Yıldız Yayıncılık, 2021, s. 515-516.

³¹ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 559, Gömlek Nu: 95, Belge Nu: 95-1.

³² Ö. Faruk Huyugüzel, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000, s. 420.

³³ *Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I-II*, Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1996, s. 280 vd.; Mustafa Çufalı, "İstiklâl Harbi Döneminde Batı Anadolu'da Yunan Zulmü 1921", *Atatürk Yolu*, VI/21 (1998), s. 45.

³⁴ *Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti, II. Kısım*, s. 36-40 (kitabın orijinalinde, tablolar kısmında sayfa numaraları olmadığı için sayfa numaraları tarafımızdan verilmiştir).

³⁵ Hayrettin Âbidin, *Tarihte Ankara, İstiklâl Harbi ve Bursa Hatıratı*, İstanbul, Sühulet Kütüphanesi, 1934, s. 56-59; Ali Çankaya, *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, C. IV, (1909-1923), Ankara: Mars Matbaası, 1968-1969, s. 1545; *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 122, Gömlek Nu: 115, Belge Nu: 115 (1-3).

³⁶ *Orta Anadolu'da Yunan Mezalimi, Birinci, İkinci, Üçüncü Kısım*, İstanbul, Orhaniye Matbaası 1337, s. 28-31; *Greek Atrocities in Asia Minor*, Constantinople: House Hüsn-i Tabiat, 1922, s. 28-31; Ali Sarıkoyuncu, *Millî Mücadele'de Söğüt ve Çevresi*, Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 1999, s. 133, 136-138; Talat Yalazan, *Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soy Kırımı Girişimi (13 Eylül 1921-9 Eylül 1922)*, C. II, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994, s. 13, 20-21, 27, 31, 64-65, 73, 75-76; 92, 95, 104, 110, 131-133, 135, 155, 165-168, 169; *Söke Havalisi, I. Kısım*, s. 17, 18; Yusuf Kodaz, "İşgal Kuvvetlerinin Uşak Halkına Karşı Tutumu", *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*, 25-27 Ekim 2001, C. 1, İstanbul 2001, s. 348-349, *Süvari Yüzbaşı Ahmed Türk İstiklâl Harbi Başında Millî Mücadele*, Haz., İsmail Aka, Vehbi Günay ve Cahit

ya da esir takasında avantaj sağlamak³⁷ gibi amaçlara dönüşmüştür. Yunanlılar tarafından ahali sürgün edilen şehirlerin listesi Tablo 3'teki gibidir. Buradan hareketle, Yunanlıların işgal ettikleri hemen hemen tüm şehirlerden sivil Türkleri sürgün etmiş oldukları ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3. İşgal Sırasında Halkı Yunanistan'a Sürgün Edilmiş Yerleşim Yerleri (Sarısır, Demografik Oyun, s. 297-298.)

İzmir	Kırkağaç	Çanakkale
İzmir köyleri	Kula	Biga
Bayındır	Salihli	Ezine
Bergama	Saruhan	Balıkesir
Menemen	Soma	Balıkesir köyleri
Nif	Denizli	Ayvalık ve köyleri
Ödemiş	Denizli köyleri	Balya
Tire	Buldan	Edremit ve köyleri
Torbalı	Çal	Gönen ve köyleri
Seferihisar	Çivril	Bursa
Aydın	Sarayköy	Bursa köyleri
Aydın köyler	Afyon	Ertuğrul ve köyleri
Atça	Afyon merkez	Gemlik ve köyleri
Balatcık	Afyon köyleri	İzmit ve köyleri
Çine	Kütahya	Karacabey ve köyleri
Erbeyli	Emet	Kemalpaşa ve köyleri
Germencik	Gediz	Mudanya ve köyleri
Karapınar	Simav	Orhaneli ve köyleri
Köşk	Tavşanlı	Orhangazi ve köyleri
Nazilli	Uşak	Seyidgazi ve köyleri
Söke	Uşak köyleri	Edirne
Sultanhisar	Eskişehir	Edirne köyleri
Umurlu	Eskişehir merkez	Çorlu
Manisa	Eskişehir köyleri	Havsa
Manisa köyleri	Bilecik	Hayrabolu
Alaşehir	Bozüyük	Kırkkilise
Akhisar	Sivrihisar	Kofçaz
Armuteli	Söğüt	Lüleburgaz
Çingeler	İzmit-Kocaeli	Pınarhisar
Demirci	İzmit köyleri	Saray
Eşme	Karamürsel	Tekfurdağı
Göl-Marmara	Adapazarı-Sakarya	Vize
Gördes	Adapazarı köyleri	Ankara-Haymana
Kasaba	Sapanca	Polatlı

Telci, İzmir: Akademi Kitabevi 1993, s. 101; *Söke Havalisi*, I. Kısım, s. 7, 39, 60; Zekeriya Türkmen; "İşgal Yıllarında Adapazarı Kazasında Yunan Mezalimi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XV/45 (1999), s. 1016-1031; Özel, *Kocaeli*, s. 160-161.

³⁷ Kamil Su, *Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986, s. 70; Yalazan, *Türkiye'de Yunan*, C. II, s. 78.

Yunanlılar tarafından Türklerin sürgüne gönderildikleri yerler ise, tespit edilebildiği kadarıyla, Atina-Lutiye,³⁸ Milos,³⁹ Pire-Kodi,⁴⁰ Korfu, Larisa, Yusa, Gudi, Selanik, Gulos, Preveze, Patras,⁴¹ Dedeğaç,⁴² Girit-Hanya, İskeçe-Postro,⁴³ Palamidi,⁴⁴ Sakız, Sisam, Midilli⁴⁵ ve Lefke'dir.⁴⁶

Yunanlılar, İzmir'den ayrılırken önemli miktarda mühimmat ve askeri aracı beraberlerinde götüremedikleri gibi, alıkoydukları sivilleri de kaçarken serbest bırakmak zorunda kalmışlardır. Bu sebeple işgale uğrayan bölgelerde yaşayan halk çoğunlukla dağılmış, İzmir'de kurtulabilenler de henüz yaşadıkları şehirlere geri dönemediklerinden Yunanistan'a götürülen veya götürülürken yolda öldürülenlerin net sayısını belirlemek mümkün olamamıştır.⁴⁷

Doğu Trakya'dan, Yunanistan'a sürgün edilenlerin miktarının, tespit edilebildiği kadarıyla, minimum 5 bin kişi olduğu; İzmir'deki Yunan kaynaklarının aktarımına istinaden, yenilgiden önce, Anadolu'dan sürgün edilenlerin ise toplamda 44 bin kişiye ulaştığı bilinmektedir. İşgal sürecinde yaşananlar göz önünde bulundurulduğunda ve eldeki bulgular dikkate alındığında sürgün mağdurlarının miktarının çok daha fazla olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır.

Yunanlılar, bozgun sürecindeki geri çekilişleri esnasında sürgün ettikleri Türklerin sayısını az bulmuş olsalar gerek, gerçekleştirdikleri mezalimlerle harap ettikleri Anadolu topraklarında ele geçirdikleri kadın-erkek, genç-ihtiyar çok sayıda Türk'ü rehine olarak beraberlerinde götürmüşlerdir. Bu şekilde götürülenlerin sayısının da binli rakamlara ulaştığı bilinmektedir. Ayrıca demografik yapıyı dönüştürmenin diğer bir halkası olarak gördükleri imha politikasıyla çok sayıda sivil öldürmüşlerdir.⁴⁸ Sürgün edilenlere söz konusu can kayıplarının da eklenmesi gerektiği düşünülürse, mevcut nüfus dengesinin Türkler aleyhine biraz daha bozulacağı ortadadır.

3. Yunan Göçmenlerin İskânı

Yunanlılar, işgali ilhaka dönüştürebilmenin en önemli aşaması olarak gördükleri Rum çoğunluğunu sağlayabilmek amacıyla işgal ettikleri Türk topraklarına Rum göçmenler iskân etmeyi, sürgünleri tamamlayıcı bir eylem olarak düşünmüşler ve düşüncelerini gerçekleştirmek üzere önceden belirlenen ilkelere göre hareket etmişlerdir. Bu anlamda

³⁸ *Söke Havalisi*, II. Kısım, s. 36-40.

³⁹ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 550, Gömlek Nu: 52, Belge Nu: 52-1.

⁴⁰ *Yunan İllerinde*, s. 19; Sefercioğlu, *Esaret*, s. 116-117.

⁴¹ Ahmet Özdemir, "Millî Mücadele'de Harp Esirleri", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988, s. 173.

⁴² Yalazan, *Türkiye'de Yunan*, C. II, s. 133.

⁴³ Turgay Gündüz, Ali İhsan Karataş ve Adem Apak, *Bursa'da İşgal Günlüğü*, İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2004, s. 138; *Şarkî Trakya'da Yunan Zulümleri*, (yayın yeri yok) Trakya Cemiyeti Neşriyatı, 1338, s. 28, 37, 38, 49, 52; *Yunan İllerinde*, s. 23.

⁴⁴ *Şarkî Trakya'da*, s. 22-25.

⁴⁵ *Yunan İllerinde*, s. 18, 50; Sefercioğlu, *Esaret*, s. 115-116; 162-163.

⁴⁶ Huyugüzel, *İzmir*, s. 598.

⁴⁷ Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 298.

⁴⁸ Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 430-431.

İstiryadis (Aristeidis Stergiadis/Sterghiadhis)⁴⁹ fevkalade yetkilerle İzmir'e vali olarak atanmışlardır. İstiryadis de, Anadolu'daki demografik oynamaları organize etmek adına - aralarında İzmir, Kuşadası, Çeşme ve Manisa Metropolitlerinin de bulunduğu- on iki üyeden oluşan bir komisyon oluşturmuştur. Oluşturulan komisyon çalışmalarının neticesi olarak hazırladığı raporu, valiye sunmuş, İstiryadis de kendi düşünce ve değerlendirmelerini ekleyerek Yunan Hükûmeti'ne, Atina'ya iletmiştir. Yunan Hükûmeti de, işgal güçlerine rehberlik edecek ayrıntılı genelgeler hazırlayarak, nihai hedeflerini gerçekleştirmek istemiştir.⁵⁰

Yunanistan Ocak 1921 tarihi itibarıyla -Tablo 4'te görüleceği üzere- İzmir, Manisa ve Balıkesir gibi Batı Anadolu şehirlerine 126 bin göçmeni iskân etmiştir.

Tablo 4. İzmir'in İşgalinden Ocak 1921'e Kadar Yunanlıların İskân Edildikleri Yerler ve Miktarları (Bilal Şimşir, İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e, s. 15-17.)

Yerler	Miktarları
Urla'ya	5.500
Urla İskelesi'ne	2.800
Çeşme'ye	30.000
Menemen'e	3.500
Ayvalık'a	22.000
Karaburun'a	9.000
Foça'ya	11.000
Dikili-Bergama'ya	12.500
Akhisar'a	8.200
Edremit'e	10.000
İzmir'e	4.500
Manisa Tire-Ödemiş'e	7.000
Toplam	126.000⁵¹

Trakya'da da benzer manzaraları görmek mümkündür. Örneğin, Edirne'nin bazı köylerine Kafkasya'dan,⁵² yine Edirne-Keşan taraflarına Kavala'dan,⁵³ Istaranca'nın batısında ve sınırdaki köylere Yunanistan'dan Rum göçmenler getirilerek iskân edilmiştir.⁵⁴

⁴⁹ Sterghiadhis hakkında bkz. Arnold J. Toynbee, *Türkiye ve Yunanistan'da Batı Meselesi*, çev. Kadri Mustafa Orağlı, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2008, s. 191 vd.

⁵⁰ Serdar Sarısır, "Yunanlıların Batı Anadolu'da Nüfus Çoğunluğunu Sağlama Gayretleri ve Yunan Hükûmeti'nin Bir Genelgesi" *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 37-38 (2006), s. 127 vd.

⁵¹ Gounaris'in sonradan verdiği bilgilere göre bkz. Bilal Şimşir, *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1972, s. 15-17.

⁵² Edirne'nin Avarız, Lalapaşa merkez ve Muradcalı, Çömlekköy, Taşlı Müslim, Süleoğlu, Demirhanlı, Hızırağa, Hamzabeğli, Çömlekkapınarı köylerine Kafkasya'dan getirilen Rum göçmenlerin iskânı için bkz. *Şarkî Trakya'da*, s. 24, 27; Yunanistan'ın Kafkasya'dan "yaklaşık 100.000 Rum'u" Doğu Trakya'ya yerleştirmesi ve daha fazlası için bkz. Güzel, "Bir Savaş Suçu", s. 133, 151, 153, 154.

⁵³ 2 binin üzerinde Rum göçmenin iskânı için bkz. Yalazan, *Türkiye'de Yunan*, C. II, s. 130.

⁵⁴ *ATASE Arşivi*, Kutu Nu: 549, Gömlek Nu: 3, Belge Nu: 3 (1-2).

İçlerinde Yunan vatandaşı olduğu bilinenlerin de yer aldığı, Kafkasya ve Yunanistan menşeli Rum göçmeni olduğu ileri sürülen insanlar, göçmen sıfatıyla Türk topraklarına iskân edilmiştir. Bu şekilde 50 bini Trakya'da, en az 126 bini de Batı Anadolu'da olmak üzere toplamda 176 bin kişi işgal bölgelerine iskân edilerek Türklerin aleyhine demografik bir yapı tesis edilmek istenmiştir. Mondros Mütarekesi sonrasında yaklaşık 200 bin Rum'un da İstanbul'a iskân edildiği tahmin edilmektedir.⁵⁵

Yunanlılar, Türkleri gerek Anadolu içlerine gerekse Yunanistan'a sürgün ederek, menşei tartışmalı insanları göçmen sıfatıyla işgal ettikleri yerlere yerleştirerek ve uyguladıkları imha politikasıyla sivilleri öldürerek, Anadolu'daki demografik yapıyı kendileri lehlerine istedikleri ölçüde değiştirememiş olacaklar ki, Türklerin İzmir ve Trakya'da bir nüfus sayımı yapılması yönündeki isteklerini hiçbir zaman kabul etmemişlerdir.⁵⁶

4. Sonuç

Yunanlılar sürgünü, işgal ettikleri Anadolu topraklarında kendi lehlerine türdeş bir demografik yapı oluşturmak ve bunu da işgali nihai egemenliğe dönüştürecek demografik bir anahtar olarak kullanmak üzere, geçmiş deneyimlerinin de verdiği maharetle, İzmir'in işgali ile birlikte uygulamaya koymuşlardır.

Yunanlıların sürgün politikası, birbirini tamamlayan birkaç aşamadan oluşmaktadır. Sürgün, Anadolu içlerine ve Yunanistan'a sürgün şeklinde gerçekleştirilirken, Rum göçmenlerin iskânı ve Türklerin imhası da tamamlayıcı eylemler olarak düşünülmüştür.

Anadolu içlerine sürgün, tehdit, tevkif, sirkat, gasp, tecavüz, darp, cerh, işkence, katl gibi eylemler bütünü oluşturduğu şiddet ve sonuçları, bir araç olarak kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Sivil Türkler güvenli buldukları şehir ve iç kesimlere bazen de Bulgaristan gibi yabancı topraklara sığınmak zorunda kalmıştır ki toplamda bu tür mağdurların sayısı 1 milyon 200 bin gibi büyük bir rakama ulaşmaktadır.

Yunanistan'a sürgün de Anadolu içlerine sürgündeki benzer amaçlarla fakat farklı yöntemlerle gerçekleştirilmiş, aydınlar, fikir, sanat ve din adamları asılsız gerekçelerle tutuklanarak Yunanistan'a sürgün edilmişlerdir. Sakarya Zaferi sonrasında ise sürgünün mahiyetinde kısmi bir farklılaşma söz konusu olmuş -angarya işlerde ve rehber olarak kullanmak ya da esir takasında avantaj sağlamak gibi- amaçlara dönüşmüştür. Yunanlılar işgal ettikleri hemen hemen tüm şehirlerde hayata geçirdikleri bu yöntemle 49 bin sivil Türk'ü Atina-Lutiye, Milos, Pire-Kodi, Korfu, Larisa, Yusa, Gudi, Selanik, Gulos, Preveze, Patras, Dedağaç, Girit-Hanya, İskeçe-Postro, Palamidi, Sakız, Sisam, Midilli ve Lefke gibi yerlere sürgün etmişlerdir.

Sürgün politikasının diğer önemli aşaması ise Rum göçmenlerin iskânı meselesidir. Yunanlılar, toplamda 176 bin kişiyi, oldukça programlı bir şekilde, işgal ettikleri bölgelere iskân ederek, mevcut demografik yapıyı kendileri lehine dönüştürmek

⁵⁵ Sarısır, *Demografik Oyun*, s. 430.

⁵⁶ Şimşir, *İngiliz Belgeleri*, s. 15-17.

istemişlerdir. Bu anlamda İstanbul'a 200 bin Rum'un yerleştirildiği tahmin edilmektedir. Ayrıca demografik yapıyı dönüştürmenin diğer bir halkası olarak gördükleri imha politikasıyla Anadolu'da çok sayıda sivil öldürmüşlerdir.

Ne yazık ki, tarihte olduğu kadar günümüzde de benzeri uygulamalara başvurulduğu görülmektedir. Yakın zamanda farklı coğrafyalarda şahidi olduğumuz -Doğu Türkistan'da, Karabağ'da, Kerkük'te, Suriye vb. yerlerde yaşananlar- demografik yapıyı değiştirmeye yönelik benzer müdahaleler, emperyalist yaklaşımın geçmiş deneyimlerini terk etmediğinin, bilakis metotlarını daha da geliştirdiğinin bir göstergesi olan somut örnekler şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Egemen güçler tarafından, toprağın aidiyetinde demografik yapının belirleyiciliği adeta bir kader gibi algılanmakta ve emperyalizmin bu aparatı her geçen gün güç kazanmakta ve daha çok başvurulur hale gelmektedir.

Kaynaklar / References

Arşivler

Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Dairesi Başkanlığı Arşivi (ATASE Arşivi)⁵⁷

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (B.C.A.)

Kitap ve Makaleler

Adıyeke, Ayşe Nükhet. *Osmanlı İmparatorluğu ve Girit Bunalımı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.

Ağanoğlu, H. Yıldırım. *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Balkanlar'ın Makûs Talihi; Göç*. İstanbul: Kum Saati Yayınları, 2001.

Akyüz, Yahya. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1975.

Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi I-II. Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, 1996.

Bayar, Celal. *Ben de Yazdım*. C. V, İstanbul: Sabah Kitapları, 1997.

Baytok, Taner. *İngiliz Kaynaklarından Türk Kurtuluş Savaşı*. Ankara: Başnur Matbaası, 1970.

Berber, Engin. *Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*. Ankara: Ayraç Yayınevi, 1997.

Bıyıklıoğlu, Tevfik. *Trakya'da Millî Mücadele*. C. I, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992.

Bilge, A. Suat. *Büyük Düş, Türk Yunan Siyasi İlişkileri*. Ankara: Yüzyıl Yayınları, 2000.

Clogg, Richard. *Modern Yunanistan Tarihi*. Çev. Dilek Şendil. İstanbul: İletişim Yayınları, 1997.

Çankaya, Ali. *Son Asır Türk Tarihinin Önemli Olayları ile Birlikte Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*. C. IV (1909-1923). Ankara: Mars Matbaası, 1968-1969.

Çapa, Mesut. "Anadolu'da Yunan İşgalinin Sebep Olduğu İç Göçler". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. X/29 (1994): 379-389.

Çetin, Nurten. "İşgal Sonrası Yunanistan'ın Doğu Trakya Politikası (1921)", *Mütarekeden İstiklâl 1921 Yılında Millî Mücadele*. Haz. Cezmi Eraslan, Nilüfer Erdem, Umut Dere, Özlem Arslan. İstanbul: Şen Yıldız Yayıncılık, 2021: 507-524.

Çufalı, Mustafa. "İstiklâl Harbi Döneminde Batı Anadolu'da Yunan Zulmü 1921". *Atatürk Yolu*. VI/21 (1998): 33-48.

Çukalas, Konstantin. *Yunanistan Dosyası*. Çev. Şeyla (soyadı yok), İstanbul: Ant Yayınları, 1970.

Erdem, Nilüfer. "Megali İdea Hayali". *Yunan Algısında Türk İmgesi" (Kökenleri ve Dostluk İçin Kültürel Çıkış Yolları)*. Edt. Mustafa Kaymakçı, Cihan Özgün, Nilüfer Erdem, Konya: Eğitim Kitabevi, 2021: 241-272.

⁵⁷ Dipnotlarda yer alan ATASE Arşivi'nden belge künyeleri, son tasnif değişikliği ve Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı'na aktarılmadan önceki döneme aittir.

- Gorce, La. *Çağlar Boyu Yunanlılar*. İstanbul: Doğu Araştırma Merkezi, 1986.
- Gökbel, Asaf. *Millî Mücadele'de Aydın*. Aydın: Coşkun Matbaası, 1964.
- Greek Atrocities in Asia Minor*. Constantinople: Hüsn-i Tabiat, 1922.
- Greek Atrocities in the Vilayet of Smyrna (May to July 1919)*. Lausanne: The Permanent Bureau of the Turkish Congress at Lausanne, 1919.
- Gündüz, Turgay, Ali İhsan Karataş ve Adem Apak. *Bursa'da İşgal Günlüğü*. İstanbul: Düşünce Kitabevi, 2004.
- Güzel, Mehmet Şükrü. "Bir Savaş Suçu Olarak Doğu Trakya'da Yunanistan Tarafından Türklere Yapılan Etnik Temizlik Harekâtı 1920 -1922". *Gazi Akademik Bakış*, 8/15 (2014): 133-159.
- Halaçoğlu, Ahmet. *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.
- Hatipoğlu, M. Murat. "Eleferios Venizelos'un 1910 Yılında İktidara Gelmesiyle Megali İdea'nın Kazandığı Yeni Karakter". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 456-468.
- Hatipoğlu, M. Murat. *Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.
- Hayrettin Âbidin, *Tarihte Ankara, İstiklâl Harbi ve Bursa Hatıratı*, (yayınevi ve yayın yeri yok) 1934.
- Hocaoğlu, Mehmet. *Belgelerle Yunan Barbarlığı*. İstanbul: Berakât Yayınları, 1985.
- Huyugüzel, Ö. Faruk. *İzmir Fikir ve Sanat Adamları*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2000.
- İsmail Habib Sevük, *Kurtuluş Savaşı'nda Yunanlılar ve Anadolu Rumları Üzerine Makaleler (Açıksöz Gazetesi)*. Haz. Mustafa Eski. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 1999.
- İzmir, Ayvalık ve Aydın ve Havalisinin Yunanlılar Tarafından İşgali ve Yunan Mezâlimi Hakkında Makâmât-ı Askeriyyeden Mevrûd Raporları Havi II. Kitap*. Dersaadet: (yayınevi yok), 1335.
- İzmir'in Yunanlılar Tarafından İşgaline Müteallik Makâmât-ı Askeriyyeden Mevrûd Raporlar, Dersaadet*: (yayınevi yok), 1335.
- Karpat, H. Kemal. "Balkan Ulusal Devletleri ve Ulusçuluk: İmge ve Gerçek". *Balkanlar'da Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*. Çev. Recep Boztemur. Ankara: İmge Kitabevi, 2004: 7-60.
- Kitsikis, Dimitri. *Türk-Yunan İmparatorluğu*. Çev. Volkan Aytar. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- Kitsikis, Dimitri. *Yunan Propagandası*. Çev. Hakkı Devrim. İstanbul: Kaynak Kitapları, 1974.
- Kodaz, Yusuf. "İşgal Kuvvetlerinin Uşak Halkına Karşı Tutumu". *21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu*. 25-27 Ekim 2001. C.1. İstanbul: 2001; 347-354.
- Köstüklü, Nuri. "Batı Anadolu'da Yunan İşgal Metodu Üzerine Analitik Bir Yaklaşım". *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26-28 Eylül 2012*. Haz. Murat Alper Parlak. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2015: 141-148.
- Kurat, Yuluğ Tekin. "Yunanistan'ın Küçük Asya Macerası". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 407-427.

- Kütükoğlu, Mübahat S. "Yunan İsyanı Sırasında Anadolu ve Adalar Rumlarının Tutumları ve Sonuçları". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 133-161.
- Loules, Dimitris. "Fransız Devriminin Yunanistan Üzerindeki Etkisi". Çev. Selda Kılıç. *Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Araştırmaları Dergisi*, XV/26 (1991): 291-296.
- Mccarthy, Justin. *Ölüm ve Sürgün*. Çev. Bilge Umar. İstanbul: İnkılâp Yayınları, 1998.
- Millas, Herkül. *Geçmişten Bugüne Yunanlılar*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2003.
- Moralı, Nail. *Mütarekede İzmir Olayları*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1973.
- Moralı, Nail. *Mütarekede İzmir Önceleri ve Sonraları*. İstanbul: Tekin Yayınevi, 1976.
- Orta Anadolu'da Yunan Mezalimi, Birinci, İkinci, Üçüncü Kısım*, (yayın yeri yok) Orhaniye Matbaası, 1337.
- Özdemir, Ahmet. "Millî Mücadele'de Harp Esirleri". Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 1988.
- Özel, Sabahattin. *Kocaeli ve Sakarya İllerinde Millî Mücadele (1919-1922)*, İstanbul: Türkiyat Matbaacılık, 1987.
- Özkaya, Yücel. "1821 Yunan (Eflâk-Buğdan) İsyancıları ve Avrupalıların İsyancı Karşısındaki Tutumları". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 114-132.
- Pallis, Alexander Anastasius. *Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922)*. Çev. Orhan Azizoğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 1997.
- Sarıkoymuncu, Ali. *Millî Mücadele'de Söğüt ve Çevresi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi Yayınları, 1999.
- Sarımay, Yusuf ve Tahir Sünbül. *Emperyalizm ve Büyük Hayal*. Ankara: Günce Yayıncılık, 1999.
- Sarısır, Serdar. *Demografik Oyun Sürgün*. İstanbul: IQ Yayınları, 2006.
- Sarısır, Serdar. "Yunanlıların Batı Anadolu'da Nüfus Çoğunluğunu Sağlama Gayretleri ve Yunan Hükümeti'nin Bir Genelgesi". *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 37-38 (2006): 127-139.
- Sefercioğlu, Nejat. *Esaret Hatıraları*. İstanbul: Tercüman Yayınları, 1978.
- Selişik, Selahattin. *Tarih Boyunca Türk Yunan İlişkileri ve Etnik-i Eteryaya*. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası, 1968.
- Sezgin, İbrahim. "Balkan Savaşları Sonrası Yunanistan'ın Soydaşlarımıza Karşı Sürdüğü Politika". *Askerî Tarih Bülteni*. 38 (1995): 101-124.
- Smith, Michael Llewellyn. *Yunan Düşü*. Çev. Halim İnal. Ankara: Ayraç Yayınları, 2002.
- Sofuoğlu, Adnan. *Fener Rum Patrikhanesi ve Siyasi Faaliyetleri*. İstanbul: Turan Yayınları, 1996.
- Sonyel, Salahi R. *The Turco-Greek Imbroglia Pan-Hellenism And The Destruction Of Anatolia*, Ankara: Ministry Of Foreign Affairs for Strategic Research Press, 1999.
- Sonyel, Salahi R. *Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika*. C. I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1995.

- Sonyel, Salahi R. *Türk-Yunan Anlaşmazlığı*. Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Yayınları, 1985.
- Sonyel, Salahi R. "Yunanistan'ın Anadolu Felaketini Sekiz Yıl Önceden Sezen Yunan Generali İoannis Metaksas'ın Hatıralarından". *Türk Kültürü*. 102 (1971): 538-551.
- Su, Kamil. *Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1986.
- Sümer, Tülin. "Türkleri Makedonya'dan Göçe Mecbur Eden Yunan Zulümleri". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*. 15 (1968): 49-53.
- Süvari Yüzbaşı Ahmed Türk İstiklal Harbi Başında Millî Mücadele*. Haz. İsmail Aka, Vehbi Günay ve Cahit Telci, İzmir: Akademi Kitabevi, 1993.
- Şahin, Süreyya. *Fener Patrikhanesi ve Türkiye*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1999.
- Şarkî Trakya'da Yunan Zulümleri*. (yayın yeri yok): Trakya Cemiyeti Neşriyatı, 1338.
- Şimşir, Bilal. *İngiliz Belgeleri ile Sakarya'dan İzmir'e (1921-1922)*. İstanbul: Milliyet Yayınları, 1972.
- Tayla, Mustafa. *Batı Anadolu'da Yunan Mezalimi*. Ankara: Stratejik Araştırmalar ve Etüdler Milli Komitesi Yayınları, 2001.
- Tosun, Ramazan. "Atatürk Dönemi Türk-Yunan İlişkileri". *Atatürk Haftası Armağanı* (10 Kasım 2002): 101-129.
- Toynbee, Arnold J. *Türkiye ve Yunanistan'da Batı Meselesi*. Çev. Kadri Mustafa Orağlı, İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2008.
- Turan, Mustafa. "Batı Anadolu'da Yunan İşgali ve Mezalimi". *Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26-28 Eylül 2012*. Haz. Murat Alper Parlak, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2015: 37-51.
- Turan, Mustafa. *Yunan Mezalimi (İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 1999.
- Turan, Mustafa, Süleyman Özbek ve Zahit Yıldırım. (Yay. Haz.) *Türkiye'de Yunan Fecâyii*. C. I-II. Ankara: Berikan Yayınları 2003.
- Turan, Şerafettin. "Geçmişten Günümüze Ege Adaları Sorunu, Boyutlar, Taraflar". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 35-53.
- Türk Yunan İlişkileri ve Megali İdea*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1985.
- Türkmen, Zekeriya. "İşgal Yıllarında Adapazarı Kazasında Yunan Mezalimi". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. XV/45 (1999): 1011-1038.
- Türkmen, Zekeriya. *Belgelerle Yunan Mezalimi*. Ankara: Ocak Yayınları, 2000.
- Türsan, Nurettin. *Yunan Sorunu*. Ankara: (yayınevi yok), 1987.
- Umar, Bilge. *Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı*. İstanbul: Bilgi Yayınları, 2002.
- Yalazan, Talat. *Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soy Kırımı Girişimi (13 Eylül 1921-9 Eylül 1922)*. C.II, Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1994.

Yeğen, Erdoğan. "XIX. Yüzyılın Son Çeyreğinde Girit Olayları ve Osmanlı-Yunan ve Büyük Devletlerin İlişkileri". *Türk-Yunan İlişkileri Üçüncü Askeri Tarih Semineri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1986: 278-293.

Yıldırım, Hatice. *Mütareke Döneminde Göç ve İskân (1918-1923)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2020.

Yunan İllerinde Zavallı Esirlerimiz. Ankara: Matbuât ve İstihbarât Müdiriyeti Neşriyatı, 1339.

Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti, I. Kısım.

Yunanlıların Yeni İşgal Ettikleri Söke Havalisinde Yunan Askerlerinin Vahşeti, II. Kısım.

Yazar Hakkında / About Author

**Prof. Dr. Serdar SARISIR | Ankara Üniversitesi |
ssarisir[at]ankara.edu.tr | ORCID:0000-0002-4049-0345**

25.08.1973 tarihinde Salihli'de doğdu. Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 1996 yılında Lisans, aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden 1999 yılında Yüksek Lisans ve 2005 yılında da Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Türkiye Cumhuriyeti Tarihi) Ana Bilim Dalı'nda Doktorasını tamamlayarak Doktora derecesi aldı. 2007-2008 yılları arasında Yedek Subay olarak yerine getirdiği askerlik görevini müteakip, 2008 yılında Yardımcı Doçent, 2013 yılında Doçent olan Sarısır, 2020 yılında ise Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Ana Bilim Dalı'na Prof. Dr. kadrosuyla atandı. Millî Mücadele ve Cumhuriyet Dönemi siyasi, ekonomik ve kültürel hayatıyla ilgili çalışmaları bulunan Sarısır, hâlen Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde çalışmalarına devam etmektedir.

**Prof. Dr. Serdar SARISIR | Ankara University |
ssarisir[at]ankara.edu.tr | ORCID:0000-0002-4049-0345**

He was born on 25.08.1973 in Salihli. He received his Bachelor's degree from Erciyes University, Faculty of Arts and Sciences, Department of History in 1996, his Master's degree from the Institute of Social Sciences of the same university in 1999 and his PhD degree from Ankara University, Institute of Social Sciences, Department of History (History of the Republic of Türkiye) in 2005. Following his military service as a reserve officer between 2007 and 2008, Sarısır became Assistant Professor in 2008 and Associate Professor in 2013. In 2020, he was appointed as Prof. Dr. to Ankara University, Faculty of Language and History-Geography, Department of History, Department of History of the Republic of Türkiye. Sarısır, who has studies on the political, economic and cultural life of the National Struggle and the Republican Period, still continues his studies at the Department of History, Faculty of Language and History-Geography.